

Sarrià i Barcelona 1921. Vers la ciutat metropolitana

MUHBA Vil·la Joana
Inauguració 5/11/2021

Dossier de premsa

Sarrià i Barcelona 1921.

Vers la ciutat metropolitana

Sumari

Presentació: La unificació de Sarrià i Barcelona

- 1. El Sarrià de l'alcalde Miralles**
- 2. La lluita antiagregacionista entre el 1897 i el 1920**
- 3. Sarrià i Barcelona el 1921**
- 4. Del novembre de 1921 a l'abril de 1922**
- 5. El final de la lluita per l'autonomia**

Activitats relacionades

Informació pràctica

Crèdits

Contacte i material de premsa

PRESENTACIÓ

La unificació de Sarrià i Barcelona

L'agregació al municipi barceloní de la vila i el terme de Sarrià el 1921 va ser una fita transcendental en el camí vers la configuració de la gran metròpoli de Barcelona.

Es va obrir llavors un intens debat polític, amb tres protagonistes clau, que jugaven una partida a tres bandes: l'Ajuntament, els partits polítics i els veïns de Sarrià en un mateix front; en segon lloc l'Ajuntament de Barcelona i, finalment, el Govern espanyol. Com en tot conflicte d'aquesta mena, s'hi barrejava l'activitat pública –amb declaracions en plens, publicació de reials decrets, manifestacions i mítings, fulls volanders i articles a la premsa– amb una altra de despatxos, que va ser fonamental per precipitar els esdeveniments. I, com a escenari de fons, una conjuntura històrica i una determinada correlació de forces que van fer possible l'agregació justament aleshores.

D'ençà del 1897 s'havien succeït nombroses temptatives de Barcelona per fer efectiva l'agregació, que van acabar amb sengles fracassos, gràcies a les bones relacions dels ajuntaments de Sarrià amb el Govern espanyol i la Casa Reial. La conjuntura política, però, canvià radicalment el 1921, i els sectors favorables a l'agregació van aprofitar l'ocasió per aconseguir que s'aprovés el Reial decret d'agregació de Sarrià a Barcelona del 4 de novembre de 1921.

La decisió del govern espanyol va desencadenar un dels moments de més agitació política de tota la història de Sarrià. El procés d'unificació municipal de Barcelona va tenir a Sarrià el seu darrer episodi. Auspiciat per Rius i Taulet davant la incongruència entre la dimensió urbana i el govern de la ciutat, s'havia allargat vora cinquanta anys. Després de Sarrià, i a diferència de Madrid, l'adequació entre àmbit urbà i límit municipal no va poder-se plantejar de nou amb èxit a la capital catalana.

Tornant de la benedicció del Diumenge de Rams. Carrer Major de Sarrià, principi del segle XX. Autoria desconeguda. Arxiu Associació de Veïns de Sarrià

1. El Sarrià de l'alcalde Miralles

MIRALLES VERSUS RIUS I TAULET

Durant els successius governs de l'alcalde Ramon Miralles Vilalta, entre 1879 i 1902, l'Ajuntament de Sarrià va menar una política imbuïda de l'objectiu de reforçar institucionalment el municipi de Sarrià, com a millor eina per defensar-se de l'intent d'agregar els pobles del Pla al municipi de Barcelona. Aquest procés havia començat el 1874 i va experimentar molts alts i baixos. L'alcalde de Barcelona, Francesc de Paula Rius i Taulet, en va ser un dels principals impulsors.

SARRIÀ, UN MUNICIPI MODÈLIC

L'alcalde Miralles sempre va considerar que la millor defensa contra la pretensió barcelonina era convertir Sarrià en un municipi ben administrat, amb pressupostos sanejats, una fiscalitat baixa i una planificació urbanística rigorosa.

Volia un consistori exemplar entre els ajuntaments espanyols del període de la Restauració, en contrast amb el desgavell de l'administració de molts altres municipis del Pla, incapaçs de gestionar el seu creixement exponencial, i que tingués sempre les portes obertes dels despatxos al govern de Madrid, a la Casa Reial i també a determinades instàncies eclesiàstiques molt influents a la capital.

VALLVIDRERA, EL TIBIDADO I SANTA CREU D'OLORDA

Les fites de la política de Miralles i dels seus successors van ser les ordenances municipals (1883); el plànol general i el pla d'alienacions (1888); l'agregació de Vallvidrera (1890) i d'un sector de Santa Creu d'Olorda (1916); la millora de la xarxa de distribució d'aigua potable i del clavegueram; la carretera a Vallvidrera i al Tibidabo (1888), la construcció de les noves Cases Consistorials (1896), la temptativa d'aprovar un nou pla d'eixample (1902) i la construcció del funicular a Vallvidrera (1906). Annexar Vallvidrera reforçava Sarrià com a municipi perifèric residencial amb una àmplia ruralia, i permetia de negociar amb Barcelona una cessió de part del terme a canvi d'aturar-ne l'absorció.

Retrat de l'alcalde de Sarrià, Ramon Miralles Vilalta, en els anys de maduresa.

Autoria desconeguda. AMDSG

2. La lluita antiagregacionista entre el 1897 i el 1920

DE MOMENT, SALVATS

El 1897, en un moment de forta debilitat del Govern espanyol a causa de la guerra de Cuba i Filipines, la necessitat urgent de nous ingressos per pagar les despeses militars va portar el Govern de Madrid a exigir a l'Ajuntament de Barcelona un fort augment de l'impost de consums. L'Ajuntament va respondre que estava disposat a acceptar la pujada, però posà com a condició l'agregació a la ciutat dels municipis del Pla, inclòs Sarrià. Un Reial decret del 20 d'abril unia a Barcelona Gràcia, Sants, Sant Martí de Provençals, Sant Andreu de Palomar, Sant Gervasi de Cassoles i les Corts. Sarrià i Horta n'eren exclosos provisionalment, pendents d'una decisió ulterior del Govern espanyol.

LA POLÍTICA SARRIANENCA A MADRID

En els anys següents, l'Ajuntament de Barcelona va tenir sempre sobre la taula l'arma del Reial decret d'abril de 1897, en el sentit que el procés d'agregació de Sarrià i Horta s'havia deixat obert.

L'Ajuntament de Sarrià, fos quin en fos el color polític, es va veure obligat a continuar la mateixa política de Miralles: apaivagar a Madrid les aspiracions reiterades de l'Ajuntament de Barcelona i dels seus aliats al Congrés dels Diputats o el Consell de Ministres.

INTENTS D'AGREGACIÓ ENMIG DE DISPUTES INTERNES

Es van succeir nous embats els anys 1902 i 1903 (Reial decret d'agregació del municipi d'Horta a Barcelona), el 1906 i del 1913 al 1914, sense èxit. Llavors, dos dels principals valedors de Sarrià a Madrid eren el sarrianenc Lluís Soler Casajuana, que havia estat governador civil a diverses províncies, i l'exministre Joan Navarro-Reverter, fill adoptiu de Sarrià.

En aquest context, apareix el 1913 el primer número del setmanari *La Llar*, de tendència antiagregacionista, i es produeix un fort enfrontament pel control de l'Ajuntament entre els conservadors monàrquics, hereus polítics de Miralles, i els seguidors de la Lliga Regionalista.

Caricatura publicada a la portada de *La Tramontana*, 3 de juny de 1893.

AHCB

3. Sarrià i Barcelona el 1921

LA SITUACIÓ ES CAPGIRA

El 1921 la correlació de forces que fins aleshores havia estat favorable als interessos de Sarrià es va decantar definitivament vers el sector favorable a l'agregació ajornada des del 1897. A Barcelona, els anys anteriors, republicans radicals i regionalistes ja havien substituït liberals i conservadors monàrquics als llocs de poder dins l'Ajuntament i la Diputació.

A Madrid el règim polític de la Restauració i el sistema d'alternança dels dos partits dinàstics entraven en una crisi profunda.

INFLACIÓ, PISTOLERISME I REPRESSIÓ

En el rerefons d'aquesta crisi hi havia una situació econòmica i social molt greu, resultat d'una crisi general europea que es va desencadenar a partir de 1916. Va coincidir amb una intensa mobilització obrera i del catalanisme i un agreujament de la guerra colonial al Marroc.

Són els anys del pistolerisme, d'un espiral d'augment constant en els preus dels productes de primera necessitat, de pèssimes condicions de vida als suburbis fabrils i de pandèmies. Se succeixen les vagues i els períodes en estat de guerra (1917 i 1919) o amb les llibertats constitucionals parcialment suspeses (1920-1922).

EL NOU GOVERN MAURA, LA GRAN OPORTUNITAT

El 8 de març de 1921 era assassinat a Madrid Eduardo Dato, president del Consell de Ministres. El magnicidi va donar lloc al nomenament d'un nou govern que només va durar fins a l'agost, quan va caure víctima de la derrota militar o desastre d'Annu-al (22 de juliol - 9 d'agost).

Llavors Alfons XIII va encarregar la formació d'un govern de concentració nacional al conservador Antoni Maura. En un moment d'extrema debilitat política, Maura va oferir a Francesc Cambó el nomenament com a ministre d'Hisenda i que la Lliga Regionalista entrés al govern.

En contrapartida, Cambó i la Lliga obtindran un dels objectius polítics més preuats: l'agregació de Sarrià a Barcelona.

Tornada a la Casa de la Ciutat de Barcelona de l'alcalde Antoni Martínez Domingo, després de l'atemptat del qual va ser víctima. *D'Ací d'Allà*, núm. 8, agost de 1921.

Autoria: Josep Maria Sagarra. AHCB

4. Del novembre de 1921 a l'abril de 1922

SENSE MARXA ENRERE

El primer de novembre, diada de Tots Sants, es va convocar a Madrid un Consell de Ministres. En acabar la sessió, es va lliurar als periodistes una nota oficiosa en la qual s'informava que, durant la reunió, entre altres decisions, s'havia acordat portar a les Corts el projecte d'agregació de Sarrià a Barcelona.

Dos dies més tard, el dijous 3, sengles comitatives de tots dos ajuntaments afectats, encapçalades pels alcaldes, viatjaven a Madrid amb objectius ben diferents: d'una banda, assegurar l'agregació i, de l'altra, impedir-la com fos. El divendres 4 de novembre, a primera hora del matí, el ministre de la Governació, Rafael Coello Oliván, es va presentar al Palacio Real per despatxar l'afer amb el monarca. Li portava el text del Reial decret d'agregació de Sarrià a Barcelona a punt per signar, tal com va fer.

SARRIÀ EN PEU DE GUERRA

Aquells dies es van mig ocupar les Cases Consistorials de Sarrià. Molta gent es va congregar a la sala d'actes, a l'escala d'honor i a la plaça, juntament amb els representants de les principals entitats sarrianenques. Hi foren enviats els primers telegrams i cartes de protesta i de petició de suport per impedir l'agregació.

A partir del 4 de novembre es van viure unes setmanes de gran agitació política, fins i tot amb la Guàrdia Civil al carrer. A la lluita contra el Reial decret menada des de l'Ajuntament de Sarrià, s'hi va afegir un moviment popular sota el guiatge principal de la Junta de Defensa pro Autonomia Municipal de Sarrià.

Va ser una protesta amb mítings sovintejats, manifestacions i tancament de comerços. En un primer moment i davant aquesta protesta, l'alcalde i els regidors van fer pinya contra l'agregació.

Sortida del míting antiagregacionista al cinema Spring del 6 de novembre de 1921.

Autoria: Mercedes de Quadras Feliu. Arxiu Família Quadras

RUPTURA I AFEBLIMENT DEL FRONT ANTIAGREGACIONISTA

Amb el pas dels dies la unitat política inicial va donar lloc a un distanciament progressiu. Van tornar a aflorar les velles divisions polítiques: es va constituir, d'una banda, un grup més radical, que exigia la derogació del Reial decret o la concessió d'un estatut de federació municipal de Sarrià amb Barcelona, al voltant de la Junta de Defensa, que tenia membres propers, majoritàriament, al tradicionalisme i a la Unió Monàrquica Nacional.

I, d'altra banda, es va formar un segon grup més possibilista, amb la majoria de regidors catalanistes i militants de la Lliga, els quals acabaren acceptant l'agregació a mig termini.

EL GOVERN ESPANYOL NO CEDEIX

A partir de gener de 1922 el moviment antiagregacionista es va afeblir. Es van deixar de fer actes públics de protesta, mentre l'Ajuntament de Barcelona i el Govern espanyol es mantenien fermes i rebutjaven d'atorgar autonomia a Sarrià dins el municipi de Barcelona.

Una Reial Ordre del Ministeri d'Hisenda de 14 de febrer, que significava la integració fiscal de Sarrià a Barcelona, va reblar la situació. Aleshores l'agregació va esdevenir inevitable.

UN PLEBISCIT FALLIT

Les eleccions municipals a l'Ajuntament de Barcelona del 5 de febrer de 1922 van distanciar encara més els catalanistes dels monàrquics i els tradicionalistes.

Sarrià es va integrar dins el districte VII (amb Sants, les Corts i el Poble-sec) per conveniències electorals de la Lliga.

Aleshores, la Junta de Defensa va patrocinar una candidatura simbòlica antiagregacionista en senyal de protesta, que es va organitzar com un plebiscit entre els sarrianencs sobre l'annexió a Barcelona, mentre els catalanistes de Sarrià s'incorporaven a la candidatura patrocinada per la Lliga Regionalista.

DARRER ACTE

La tarda del 27 de març va tenir lloc l'últim ple de l'Ajuntament de Sarrià.

Aquell mateix matí s'inscriví al Govern Civil l'Associació Sarrià, successora de la Junta de Defensa pro Autonomia Municipal de Sarrià, amb la voluntat de continuar la lluita a favor de l'autonomia de Sarrià.

El dissabte primer d'abril al matí, l'exalcalde Rafael Batlle s'integrava com a representant de l'extint municipi de Sarrià al ple del nou Ajuntament de Barcelona. La tarda del mateix dia, el segon tinent d'alcalde de Barcelona, Bonaventura Plaja, prenia possessió de les Cases Consistorials de Sarrià en un acte protocol·lari enmig d'un ambient de tensió.

El Correo Catalán, 6 de novembre de 1921.
Autoria: Gaietà Cornet. AHCB

5. El final de la lluita per l'autonomia

UNS OBJECTIUS MÉS REALISTES

La voluntat de l'Associació Sarrià era aconseguir el reconeixement per a Sarrià d'un estatus diferenciat dins la ciutat de Barcelona, tot evitant el que havia passat als altres pobles del Pla, que simplement havien estat annexionats.

El portaveu de l'associació era el setmanari *Sarrià*. Aleshores ni els més abrandats entre els antiagregacionistes consideraven que era possible de revertir l'agregació.

UNA TRAÏCIÓ POLÍTICA

L'Associació Sarrià va veure com li arribava una gran oportunitat amb el cop d'estat del general Primo de Rivera del setembre de 1923.

Els seus dirigents, propers a la Unió Patriòtica, van poder remetre les seves propostes directament al president del Directori militar. Tanmateix, el nou Ajuntament de Barcelona, nomenat a dit pel governador civil, també va frenar tota iniciativa de concedir autonomia municipal a Sarrià.

Els anys següents s'esllanguí la lluita antiagregacionista. Tot i les entrevistes amb el dictador i altres contactes amb polítics del règim del nivell més alt, gràcies a un nou viatge a Madrid, o la recollida de 2.300 signatures de majors d'edat en favor de la carta municipal de Sarrià, no s'aconseguí res de bo.

El mateix Darius Rumeu, baró de Viver, que essent regidor de Barcelona el 1921 s'havia oposat a l'agregació, en arribar a l'alcaldia va acceptar la situació de fet.

QUÈ SE'N VA FER DE RAFAEL BATLLE?

Rafael Batlle, darrer alcalde de Sarrià, va ser destituït com a regidor de l'Ajuntament de Barcelona per un Reial decret del govern de la dictadura del 30 de setembre de 1923. Anys més tard va voler recuperar el lloc al ple. Batlle es va presentar a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, que van obrir les portes a l'adveniment de la Segona República, dins la candidatura d'Acció Catalana Republicana al districte III. Va ser el cinquè candidat més votat, però no va aconseguir el càrrec de regidor.

Persona molt respectada i estimada a Sarrià, metge de professió, va morir el 20 de març de 1954, als 64 anys. L'octubre del mateix any se li dedicà un carrer en reconeixement a la seva trajectòria.

Portada de *Sarrià* del 7 d'octubre de 1923, en què es fa una felicitació humorística per la destitució de tots els membres de l'Ajuntament, incloent-hi el regidor del districte Bonaventura Plaja ordenada pel Directori militar.

AHCB

Activitats relacionades

10/2/2022

Seminari

El context de l'agregació de Sarrià a Barcelona el 1921: política i societat

Amb la participació de: Carles Puigferrat, comissari de l'exposició, que tractarà el tema "Sarrià 1921, la culminació del procés d'agregació dels pobles del Pla a la ciutat de Barcelona. Dinàmica local versus dinàmica general" i Jordi Casassas Ymbert, historiador, catedràtic emèrit d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona que exposarà el tema "Catalanisme i conformació de la idea d'una Barcelona metropolitana, 1897-1921".

(Aquest seminari forma part de la programació del Centre de Recerca i Debat del Museu d'Història de Barcelona).

31/3/2022

Presentació del llibre

Sarrià i Barcelona, 1921. La unificació municipal, de Carles Puigferrat, editat dins de la col·lecció Textures del MUHBA.

Visites comentades a l'exposició

Crèdits

Organització i producció

MUHBA (Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura), a partir de l'encàrrec del Districte de Sarrià - Sant Gervasi, Ajuntament de Barcelona.

Direcció del projecte

Joan Roca i Albert

Comissariat i documentació

Carles Puigferrat i Oliva

Coordinació general

Mónica Martínez Bajo (Viureart)

Museografia i disseny gràfic

Andrea Manenti

Producció museogràfica i muntatge

GROP Exposicions i Museografia SL

Revisió lingüística

Addenda

Conservació preventiva

Lídia Font, Anna Lázaro i Carla Puerto

Prestadors de les obres

Ajuntament de Barcelona. Arxiu Municipal de Barcelona (Arxiu Municipal del Districte de Sarrià - Sant Gervasi), Biblioteca de Catalunya, Museu d'Història de Barcelona

Procedència de les imatges

Arxiu fotogràfic de Barcelona (AFB), Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya (AFCEC), Archivo Histórico Nacional (AHN), Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona (AMCB), Arxiu Municipal de Barcelona. Arxiu Municipal del Districte de Sarrià - Sant Gervasi (AMDSG), Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), Arxiu de l'Associació de Veïns de Sarrià, Arxiu del Centre Excursionista Els Blaus, Biblioteca de Catalunya (BC), Biblioteca Nacional de España (BNE), Instituto de Historia y Cultura Militar (IHCM)

Agraïments

Associació de Veïns de Sarrià, Centre Excursionista Els Blaus, família Quadras

Contacte / Material de premsa

Imatges per a premsa disponibles a l'enllaç:

<https://eicub.net/share/service/publicSite?node=workspace://SpacesStore/451fe663-4232-48e8-b82f-b1d063f28a7e>

MUHBA Comunicació

Mercè Martínez
mmartinezj@bcn.cat
T +34 932 562 159